

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 15.01.2026.

Nr. 5/6-3

Atzinums par VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” programmas “Latvijas Radio 1” 2025. gada 4. decembra raidījumā “Atvērtie faili” un uz tā pamata tīmekļa vietnē “LSM.lv” 2025. gada 5. decembrī publicētajā rakstā pausto informāciju

2025. gada 16. decembrī Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) vēstuli Nr. 3.3-4/2025/7338N “Par sabiedriskā medija publikācijā izskanējušas neprecīzas informācijas sagrozīšanu un izvērtēšanu” (turpmāk – Iesniegums), kurā vērsta uzmanība uz VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) radio programmas “Latvijas Radio 1” (turpmāk – LR1) raidījumu cikla “Atvērtie faili” 2025. gada 4. decembra epizodi “#225 Valaiņa vagonu lobījs: miljoniem vērtu tramvaju iepirkumu grib virzīt caur Daugavpili” (turpmāk – Raidījums) un LSM vienotajā ziņu portālā “LSM.lv” (turpmāk – LSM.lv) 2025. gada 5. decembrī publicēto rakstu “Valaiņa vagonu lobījs – miljoniem vērtu tramvaju iepirkumu grib virzīt caur Daugavpili” (turpmāk – Raksts).

Iesniedzējs, atsaucoties uz Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 3. panta ceturto daļu, lūdz atsaukt visas publikācijas, kas saistītas ar Raidījumu un Rakstu, un izvērtēt abu satura vienību atbilstību objektivitātes, precizitātes un neitralitātes prasībām, kuras noteiktas minētajā likumā.

2025. gada 19. decembrī ombuds informācijai saņēma Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes (turpmāk – SEPLP) nosūtīto atbildes vēstuli Iesniedzējam Nr. 68/3-2 “Par Padomē saņemto Ekonomikas ministrijas vēstuli”, ar kuru Iesniedzējs tika informēts par

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā (turpmāk – EPLL) noteikto kārtību, kura paredz, ka lūgums par nepatieso ziņu atsaukumu ir adresējams tam pašam elektroniskajam plašsaziņas līdzeklim, kurš šīs ziņas ir izplatījis savās programmās un/vai pakalpojumos. Vienaļikus SEPLP ar šo vēstuli informēja Iesniedzēju par SEPLPL nostiprināto ombuda institūtu un SEPLPL 18. panta pirmajā daļā tam noteikto kompetenci vērtēt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu saturu.

Pamatojoties uz SEPLPL 18. panta pirmajā daļā noteikto ombuda kompetenci vērtēt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, kas ir izvērsti LSM Redakcionālajās vadlīnijās, ombuds savus atzinumus veido par LSM satura vienību atbilstību profesionālās ētikas prasībām un šo prasību ievērošanu, LSM pieņemot redakcionālos lēmumus un īstenojot profesionālās procedūras satura veidošanas procesā.

Nemot vērā to, ka Iesniedzēja Iesniegums bija adresēts arī LSM, ombuds sagaidīja, ka LSM EPLL noteiktajā termiņā sniegs atbildi uz Iesniedzēja izteikto lūgumu atsaukt publikācijas, ko vēlāk apstiprināja ombudam pārsūtītā LSM atbildes vēstule Iesniedzējam Nr. 556/4-7 “Par atbildes sniegšanu”.

Iepazīstoties ar Iesnieguma saturu un tajā izteiktajiem lūgumiem, ombuds pieņēma lēmumu veidot atzinumu par Raidījuma un Raksta satura atbilstību VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālajās vadlīnijās (turpmāk – Redakcionālās vadlīnijas) noteiktajām prasībām.

Lai sagatavotu atzinumu, ombuds no 2025. gada 16. decembra līdz 2026. gada 15. janvārim:

- iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- iepazīnās ar 2025. gada 4. decembrī publiskoto Raidījumu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/atvertie-faili/225-valaina-vagonu-lobijs-miljoniem-vertu-tramvaju-iepirkumu-gri.a215217/>;

- iepazīnās ar 2025. gada 5. decembrī publicēto Rakstu;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/05.12.2025-valaina-vagonu-lobijs-miljoniem-vertu-tramvaju-iepirkumu-grib-virzit-caur-daugavpili.a624839/>.

- iepazīnās ar Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2025. gada [...] spriedumu Lietā Nr. [...], SKC-[D]/2025 ECLI:LV:AT:2025:[..];

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2025>.

- iepazīnās ar Latvijas Radio Pētnieciskās žurnālistikas daļas vadītāja Ģederta Ģelža sagatavoto un 2025. gada 22. decembrī Iesniedzējam nosūtīto atbildes vēstuli Nr. 556/4-7 “Par atbildes sniegšanu”;
- 2025. gada 22. decembrī nosūtīja LSM jautājumus un 2026. gada 9. janvārī saņēma Latvijas Radio Pētnieciskās žurnālistikas daļas vadītāja Ģederta Ģelža sagatavotās atbildes uz tiem.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
konstatē:

[1] Par Iesniegumā minēto.

Iesniedzējs vērš uzmanību, ka *vairāki* Raidījumā un Rakstā *ietvertie apgalvojumi* [1] *neatbilst faktiskajiem apstākļiem*, [2] *sagroza Ekonomikas ministrijas (..) sniegto informāciju*, [3] *kropļo Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes (..) mērķus*, kā arī [4] *maldina sabiedrību*, radot *tendenciozu un subjektīvu priekšstatu* par Ministrijas darbu. [visi izcēlumi un piešķirtā numerācija citētajā Iesnieguma tekstā šeit un turpmāk mani – E.A.]

Ombudam ir jākonstatē, ka galvenie Iesniedzēja iebildumi ir par Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes (turpmāk – LIP) un Ekonomikas ministrijas reprezentāciju abās satura vienībās, norādot, ka Raidījumā un Rakstā *LIP tiek reducēta uz vienu konkrētu piemēru* un *netiek atspoguļota LIP faktiskā būtība*. Iesniedzējs uzskata, ka, neņemot vērā plašāko kontekstu par LIP mērķiem, *tiek radīts iespaids, ka ekonomikas ministrs būtu centies “virzīt” konkrētu Rīgas tramvaju iepirkumu caur Daugavpili*, kas neatbilst abās satura vienībās citētajai ekonomikas ministra intervijai un Ekonomikas ministrijas sniegtajai informācijai, tādējādi radot *maldīgu un nepilnīgu priekšstatu* par ministra paustajiem argumentiem un LIP būtību.

Iesniedzējs rezumē, ka līdz ar to sabiedrībai ir nodota *sagrožīta, neprecīza un nepilnīga informācija*, kas *maldina sabiedrību* par LIP mērķiem un Ministrijas pozīciju, rada nepamatotus pieņēmumus par “lobiju” un *kaitē sabiedrības uzticībai valsts pārvaldes profesionālai rīcībai*.

Izklāstīto apsvērumu vadīts, Iesniedzējs lūdz:

- 1) *atsaukt visas publikācijas, kas saistītas ar minēto Ziņu* [Raidījumā un Rakstā sniegtā informācija];

- 2) *izvērtēt Ziņas [Raidījumā un Rakstā sniegtā informācija] atbilstību objektivitātes, precizitātes un neitralitātes prasībām un lemt par nepieciešamajiem turpmākajiem pasākumiem, lai nodrošinātu, ka sabiedrībai tiek sniegta pilnīga, līdzsvarota un faktos balstīta informācija par valsts industriālo politiku un publiskajiem iepirkumiem..*

[2] Par Raidījuma un Raksta saturu.

Abas satura vienības ir ne tikai ar identiskiem virsrakstiem “Valaiņa vagonu lobijs – miljoniem vērtu tramvaju iepirkumu grib virzīt caur Daugavpili”, bet arī to saturs būtiski neatšķiras, kas ļauj ombudam pieņemt, ka Raksts ir Raidījuma satura pārstāsts teksta formā, un tieši Raidījums ir uzskatāms par sākotnējo satura vienību. Tāpēc abu satura vienību analīzei ombuds izmantoja Raidījuma audiomateriāla transkriptu.

Uz Iesniegumā norādītajiem iebildumiem par LIP un Ekonomikas ministrijas reprezentāciju LSM saturā ir attiecināmi šādi Raidījuma fragmenti:

- 1) Raidījuma ievadā:

[Andrejs Vasks, 0:00] *Pašvaldības uzņēmums "Rīgas satiksme" ir uzsācis iepirkuma procesu, lai iegādātos jaunus tramvajus. Tiem būs jāaizstāj daļa no vecajiem sastāviem.*

[Andrejs Vasks, 0:19] *Ekonomikas ministrs Viktors Valainis gan domā, ka izdevīgāk būtu Rīgā nevis pirkt jaunus tramvajus, bet modernizēt vecos. Un to varētu darīt Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīca – uzņēmums, kas pieder igauņu miljonaīr Oļegam Osinovskim, kurš savukārt ir apsūdzēts tā dēvētajā Magoņa kukuļošanas lietā.*

[Viktors Valainis, 0:38] *Es šajā gadījumā neskatos, kas ir uzņēmuma īpašnieks.*

[Andrejs Vasks, 0:42] *Kamēr Valainis cenšas lobēt šādu scenāriju, rīdzinieki, kuri ikdienā izmanto sabiedrisko transportu, nav gatavi vēl ilgāk sadzīvot ar padomju laika tramvajiem.*

[Andrejs Vasks, 0:55] *Vai ekonomikas ministram Viktoram Valainim izdosies apmēram 80 miljonu vērtu tramvaju iepirkumu novirzīt caur Daugavpili?*

- 2) Raidījuma pirmā daļa “Tramvaja pirmā, otrā un trešā dzīve” nav saistoša Iesniegumā izteiktajām pretenzijām, jo ietver intervijas Rīgas ielās ar sabiedriskā transporta lietotājiem un Rīgas pašvaldības SIA “Rīgas Satiksme” valdes locekļa Andra Lubāna stāstījums par veco tramvaju remontēšanu.

- 3) Raidījuma otrajā daļā “Daugavpils smukulītis”:

[Andrejs Vasks, 8:37] *Tramvaju parka modernizācijas jautājums septembrī nonāca arī*

premjeris Evgars Siliņš vadītās Lielo un stratēģisko investīciju koordinācijas padomes darba kārtībā. Padomes mērķis ir saskaņot dažādu iestāžu darbu un mazināt administratīvos šķēršļus, lai veicinātu valstij būtisku investīciju projektu sekmīgu īstenošanu, piemēram, enerģētikā vai aizsardzībā.

Savu priekšlikumu padomes 4. septembra sēdē prezentēja ekonomikas ministrs Viktors Valainis. Viņš uzskata, ka tramvaju parku atjaunošanā vajadzētu iesaistīt Latvijas ražotāju. Valaiņa prezentācijā bija nosaukts konkrēts uzņēmums – A/S “Daugavpils Lokomotīvu remonta rūpnīca”.

[Andrejs Vasks, 11:44] *Lielo un stratēģisko investīciju koordinācijas padomes septembra sēdē Valainis klāstījis, ka Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīcai tagad ir grūti laiki, ir krities pasūtījumu skaits un ir apdraudēta tās ilgtspēja. Šis uzņēmums būtu ieinteresēts ilgtermiņa sadarbībā ar Liepāju, Daugavpili un Rīgu veco tramvaju modernizācijā. Valainis padomi iepazīstinājis ar firmas aprēķiniem, ka modernizēt vecu tramvaju ir krietni lētāk nekā pirkt jaunu. Prezentācijas noslēgumā ministrs rosinājis “Rīgas satiksmei” izvērtēt iespēju sabiedriskā transporta iepirkumos iekļaut kritērijus, kas netieši veicina Latvijas industriālā potenciāla izmantošanu. Te pieminēšu, ka projektam nav paredzēts atsevišķs finansējums. Turklāt pa tiešo likt “Rīgas satiksmei” izvēlēties sadarbību ar Daugavpils rūpnīcu liedz Publisko iepirkumu likums.*

Ekonomikas ministru Viktoru Valaini uzrunāju intervijai. Viņam jautāju, kur radās ideja, ka Daugavpils uzņēmuma vēlme renovēt vecos Rīgas tramvajus ir jāskata lielo investīciju padomē?

[Viktors Valainis, 12:54] *Uz šo notikumu vistiešākā saikne būtu meklējama tajā, kad esmu apmeklējis šo rūpnīcu un ticies ar visu rūpnīcas vadību klātienē, un tas ir publiski pieejama informācija, kad es tur biju, ar ko es runāju. Mēs nekad neesam slēpuši to. Es ar uzņēmumiem tiekos regulāri, tie mani pienākumi. Es šajā gadījumā neskatos, kas ir uzņēmuma īpašnieks.*

[Andrejs Vasks, 13:17] *Valainis saka, ka Oļegu Osinovski nepazīst, bet nenoliedz, ka vairākkārt ticies ar uzņēmuma padomes priekšsēdētāju Anastasiju Udalovu.*

[Viktors Valainis, 13:27] *Udalovas kundze...jā, jums taisnība, es esmu vairākkārtīgi ar viņu ticies, un mums ir ļoti konstruktīvs dialogs, kā ar vienu no Latvijas lielākajiem uzņēmējiem!*

[Andrejs Vasks, 13:38] *Jūs noliedzat, ka varētu būtu kaut kāds politiskais lobījs?*

[Viktors Valainis, 13:43] *Bet vai jums, uzdodot šo jautājumu, ir kāda informācija, kas kaut mazliet dotu pamatu šādam te argumentam?*

[Andrejs Vasks, 13:49] *Nemot vērā, ka iepriekš ir izskanējis, ka ir bijušas neformālas tikšanās ar Udalovu ZZS partijas biedriem, tad tas liek uzdot tādu jautājumu.*

[Viktors Valainis, 13:59] *Jums ir maldīga izpratne. **Tas ir tieši tāpat kā jebkuru citu tikšanos piedēvēt par kādu politisku tikšanos.** Es diezgan regulāri tiekos ar daudziem uzņēmējiem – publiski, nepubliski, dažādos formātos. Un ir tikšanās formāts, kur uzņēmēji arī lūdz, lai šo informāciju nepublisko... un man ar to nav problēmu. Tā ka tas ir mans darbs.*

[Andrejs Vasks, 14:21] *Valainis stāsta, ka šis jautājums esot jāskata plašāk par vienu Daugavpils uzņēmumu vai vienu iepirkumu. **Viņa mērķis esot panākt, ka lielajos iepirkumos valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības pieprasītu pretendentiem maksimāli daudz darbus veikt tepat Latvijā, lai attīstītos vietējā industrija.** Viņš min piemēru ar bruņumašīnu "Patria" iepirkumu. Tās daļēji ražo Latvijā.*

[Andrejs Vasks, 14:46] *Nu, bet tā ideja, ka tagad rīdziniekiem būtu jābrauc ar 60 gadus veciem tramvajiem, kas būtu renovēti Daugavpilī tikai tāpēc vien, ka Daugavpils to var izdarīt. Vai tas jums liekas pieņemami?*

[Viktors Valainis, 13:58] *Nu, šis ir jūsu pieņēmums! Pabraukājat pa Eiropas galvaspilsētām un paskatieties, ar kādiem tramvajiem braukā cilvēki! Jautājums, cik mēs varam atļauties par to maksāt? Par to arī iedzīvotājiem jādomā.*

[Andrejs Vasks, 15:12] *Valainis piebilst, ka Daugavpils Lokomotīvu remonta rūpnīca ir piedalījusies arī jaunu tramvaju ražošanā. Sadarbībā ar čehu kompāniju "Pragoimex" sakomplektēti četri tramvaji Daugavpils pilsētai. Ministrs uzskata, ka uzņēmums varētu to darīt arī lielākos apjomos, piemēram, Rīgas iepirkumā.*

3) Raidījuma trešajā daļā "Es tomēr esmu visa jaunā piekritējs";

[Andrejs Vasks, 24:10] *Septembrī notikušajā Lielo investīciju padomes sēdē Rīgu pārstāvēja pašvaldības vadītājs Viesturs Kleinbergs no "Progresīvajiem". Viņš asi iebilst pret ideju atjaunot vecos tramvajus.*

[Viesturs Kleinbergs, 24:21] *Mēs esam par jauna, energoefektīva, ērta transporta attīstību pilsētā.*

[Andrejs Vasks, 24:29] *Pilsētas plānos ir sabiedrisko transportu, īpaši tramvajus, padarīt pievilcīgus pasažieriem, lai tas kļūtu par satiksmes mugurkaulu. Veci tramvaji, kaut arī renovēti, šos plānus var apdraudēt.*

[Viesturs Kleinbergs, 24:41] *Tā mūsu pozīcija bija, ka šis nav lietderīgs piedāvājums un mēs viņus*

no savas puses nekādā gadījumā neatbalstām! Savukārt, ja minētā rūpnīca vēlas atjaunot tramvaja sastāvu, tad, visticamākais, ka atjaunojot un pērkot jaunus grīdas tramvajus, mēs varam, kā saka, varbūt arī kādu daļu vecā sastāva viņiem pārdot, un viņi var tad viņus uzlabot un darīt ar viņiem, ko viņi vēlas.

[Andrejs Vasks, 25:11] ***Kas ar lielo investīciju padomē skatīto un Ekonomikas ministrijas atbalstīto iniciatīvu renovēt vecos Rīgas tramvajus Daugavpilī notiks tālāk? To jautāju padomes sastāvā esošajiem ministriem.***

[Raimonds Čudars, 25:24] *Es tur nebiju klāt sēdē, es zinu, tas bija saistīts ar Daugavpils situāciju. Es zinu, ka šobrīd tas lēmums nav pieņemts. Man īsti šobrīd nav komentāru.*

[Andrejs Vasks, 25:36] *"Progresīvo" satiksmes ministrs Atis Švinka ir detalizētāk iepazīties ar Ekonomikas ministrijas prezentāciju.*

[Atis Švinka, 25:50] *Es pats kā satiksmes ministrs pievērsu uzmanību šim sagatavotajam piedāvājumam par Daugavpili. Bet tur argumentācija un iespējas praktiski sniegt šo pakalpojumu... bija vēl patiesībā ļoti daudz jautājumu. Un, zinot "Rīgas satiksmes" šos plānus un attīstības ieceres par depo attīstību un tā tālāk, tad šeit bija ārkārtīgi daudz jautājumu – kas, kā, kāpēc tiek piedāvāts? Un argumentācija bija ļoti vāja. Tāpēc es pieņemu, ļoti loģiski, ka tas jautājums tika atlikts malā.*

[Andrejs Vasks, 26:26] *Pagājušajā nedēļā valdības mājā notika kārtējā Lielo investīciju padomes sēde. Pirms tās mēģināju no ekonomikas ministra Viktora Valaiņa uzzināt, kas ar Rīgas tramvaju modernizācijas jautājumu notiks tālāk? Viņš bija ļoti izvairīgs.*

[Viktors Valainis, 26:42] *Šodien neizskata nekādus jautājumus saistībā ar Daugavpili, to es Jums varu apliecināt.*

[Andrejs Vasks, 26:46] *Bet viņš vispār vairs nebūs vai vēl turpināsies kaut kad?*

[Viktors Valainis, 26:50] *Es jums vēlreiz saku, šodien neizskata tādu jautājumu, ko jūs man iepriekš intervijā uzdevāt!*

[Andrejs Vasks, 26:59] *Par Lielo investīciju padomē izskatīto ideju atjaunot vecos Rīgas tramvajus jautāju arī raidījuma sākumā tramvaja pieturā uzrunātajiem pasažieriem. Viņi man atzina, ka būtu apbēdināti, ja Rīga tam piekristu.*

[Andrejs Vasks, 27:35] ***Bet varbūt tomēr veco tramvaju modernizācijas idejas piekritējiem ir taisnība, ka tas Latvijas ekonomikai dotu lielāku labumu nekā jauni tramvaji?***

[3] Par LSM sniegtajām atbildēm uz ombuda uzdotajiem jautājumiem.

Uz ombuda 2025. gada 22. decembrī rakstiski uzdotajiem jautājumiem Latvijas Radio Pētnieciskās žurnālistikas daļas vadītājs Ģederts Ģelzis sniedza šādas atbildes (visi izcēlumi atbilstu tekstā mani – E.A.):

1) par redakcionālajiem apsvērumiem lēmumam veidot abu satura vienību virsrakstu, kuros ietverts spilgts apzīmējums – *Valaiņa vagonu lobījs*;

Latvijas Radio 2025. gada 4. decembra raidījuma “Atvērtie faili” epizodes “#225 Valaiņa vagonu lobījs: miljoniem vērtu tramvaju iepirkumu grib virzīt caur Daugavpili” un uz tā pamata 5. decembrī tapušās publikācijas portālā LSM.lv virsrakstu Pētnieciskās žurnālistikas daļas redakcija izvēlējās, lai koncentrēti atspoguļotu konkrētā raidījuma galveno tematu – proti, **kā politiski un ekonomiski nozīmīgas intereses ietekmē publisku lēmumu atjaunot Rīgas tramvaju parku**. Šāds abu satura vienību virsraksts palīdz uzreiz signalizēt klausītājiem un lasītājiem, ka raidījums un raksts nav tikai par tehnisku iepirkumu, bet gan **konkrētu interešu sadursmi un iespējamu lobēšanu**, kas savukārt var ietekmēt to, kā tiek izmantots desmitiem miljoniem eiro vērts publiskais resurss. Tā ir ierasta prakse pētnieciskajā žurnālistikā virsrakstā uzsvērt galveno būtību un konfliktu, un izvērstu informāciju sniegt pašā publikācijā.

Pirms sīkāka pamatojuma par faktiem, Latvijas Radio vērš uzmanību, ka nav vienas un noteiktas lobēšanas definīcijas. Eiropas Savienības pētniecības projekta “Rebalance” (skatīt: <https://cordis.europa.eu/project/id/101061342> un <https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5fb3e7696&appId=PGMS>) autori, kuri pēta kā starptautisko korporāciju lobēšana un politiskā ietekme ietekmē demokrātiju Eiropā, raksta: “Dažādas lobēšanas definīcijas ievērojami atšķiras atkarībā no dažādajām disciplīnām. Kopīgs aspekts varētu būt ļoti plaša lobēšanas definīcija kā ietekmēšanas darbība ar mērķi sasniegt konkrētus mērķus.” To apliecina arī publiski pieejamie resursi internetā. Piemēram, plaši skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca “Tēzaurs” vārdu “lobījs” definē šādi: “Indivīds vai personu grupa (lielu firmu, citu valstu dažādu politisku, ekonomisku un finansiālu grupējumu pārstāvji), kas mēģina pierunāt vēlētus politiķus (piem., deputātus) vai ieceltus ierēdņus atbalstīt vai kavēt kādus centienus.” (skatīt: <https://tezaurs.lv/lobijs>). Savukārt konkrētākas lobēšanas termina nozīmes sniedz pētnieki no Eiropas Parlamenta pētniecības dienesta, kuri ir veikuši salīdzinošu analīzi par lobēšanas regulējumu ES dalībvalstīs un Apvienotajā Karalistē (turpmāk – EPRS analīze). Šajā analīzē (lūdzu skatīt: <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/Lobbying-transparency-comparative-analysis-rev-FINAL.pdf>) kopējā

definīcija (skatīt 5. lpp.) ir aprakstīta šādi: “Lobēšanas noteikumus var saprast kā noteikumus attiecībā uz lobēšanas darbībām, kuru mērķis ir ietekmēt valsts iestāžu lēmumu pieņemšanu”. Tālāk dokumentā aplūkotas vairākas lobija termina definīcijas analīzē iekļautajās valstīs. Tā Polijā (skatīt 17. lpp.) lobēšana tiek definēta “kā jebkura darbība, kas veikta ar likumīgiem līdzekļiem un kuras mērķis ir ietekmēt valsts iestādi likumdošanas procesā”. Čehijā tā ir definēta “pirmkārt, kā saziņa, kas veikta, lai ietekmētu likumdošanas procesu un/vai sabiedrības lēmumu pieņemšanu un/vai stratēģisko dokumentu”, otrkārt, kā “darbība, kas ir pastāvīga, organizēta un sistemātiska”, treškārt, “veikta par atlīdzību” un, ceturtkārt, “veikta, lai pārstāvētu trešo personu intereses” (skatīt 30. lpp.). Katalonijā to definē kā “jebkuru personu, uzņēmumu, organizāciju vai privātu struktūru, kas mijiedarbojas ar publisko sektoru, lai ietekmētu valsts politiku vai lēmumu pieņemšanas procesu savu interešu aizstāvībā” (skatīt 19. lpp.). Visbeidzot, Skotijā to definē kā “mutisku, klātienē saziņu ar MSP (Skotijas parlamenta deputātiem) un ministriem saistībā ar viņu valdības vai parlamentārajām funkcijām” (skatīt 41. lpp.).

Balstoties uz augstāk minētajām lobija definīcijām, Latvijas Radio sniedz sīkāku pamatojumu par faktiem:

- 1) Raidījumā un LSM.lv publikācijā aprakstītais **ekonomikas ministra Viktora Valaiņa priekšlikums Lielo un stratēģisko investīciju koordinācijas padomē** (turpmāk – LIP), “Daugavpils Lokomotīvu Remonta Rūpnīcas” (turpmāk – DLRR) kontakts ar pašvaldības uzņēmumu “Rīgas satiksme” (turpmāk – RS) un politiskajiem lēmumu pieņēmējiem precīzi atbilst EPRS analīzē aprakstītajai vispārējai lobija definīcijai, ka **lobēšana attiecas uz darbībām, kuru mērķis ir ietekmēt publisko iestāžu lēmumu pieņemšanu**.
- 2) Raidījums un publikācija atklāj, ka **ietekmēšana notiek institucionāli un atbilst “likumīgas ietekmēšanas” konceptam**, kas atbilst lobēšanas definīcijai Polijā – tā ir “jebkura darbība, kas veikta ar likumīgiem līdzekļiem un kuras mērķis ir ietekmēt valsts iestādi likumdošanas procesā”.
- 3) “Atvērtie faili” epizodē iekļautā informācija par ekonomikas ministra V. Valaiņa darbībām atbilst jau iepriekš aprakstītajai lobija definīcijai, ko sniedz plaši skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca “Tēzauris”. Proti, **V. Valainis un/vai Ekonomikas ministrija sadarbībā ar DLRR ir sagatavojuši ierosinājumu LIP par iespējām atbalstīt vietējos uzņēmējus, šajā gadījumā konkrēti nosaucot DLRR, kas varētu modernizēt vecos Rīgas un Daugavpils tramvajus**. Tā kā LIP ir politiska struktūra (tajā darbojas ministri, kas ir politiskas amatpersonas), tad mēģinājums viņus pārliecināt pieņemt kādu lēmumu (“atbalstīt centienus”) iekļaujas augstāk minētajā definīcijā. Publikācijā šis centienu mērķis ir aprakstīts šajā citātā: “Prezentācijas noslēgumā

ministrs rosinājis “Rīgas satiksmi” izvērtēt iespēju sabiedriskā transporta iepirkumos iekļaut kritērijus, kas netieši veicina Latvijas industriālā potenciāla izmantošanu”.

4) Atbilstoši EPRS analīzē aprakstītajai lobija definīcijai Čehijā, kas runā par sistemātisku, organizētu, par atlīdzību, trešo interešu pārstāvību, tad DLRR kā komercuzņēmums skaidri pārstāv savas – trešās puses – komercintereses, komunicējot ar ministriem un pašvaldībām. Uz atlīdzības motīvu šajā gadījumā netieši norāda uzņēmuma vēlme iegūt pasūtījumus, kas ir renovēt vecos Rīgas tramvajus, kā minēts raidījumā un publikācijā.

5) Raidījumā un publikācijā aprakstītā informācija atbilst arī lobēšanas definīcijai Skotijā, kas runā par mutisku, klātienē saziņu ar deputātiem / ministriem par viņu funkcijām. V. Valainis atzina regulāras tikšanās ar DLRR padomes priekšsēdētāju Anastasiju Udalovu un uzņēmuma rūpnīcas apmeklējumu, kas norāda uz tiešu komunikāciju ar komercuzņēmumu par konkrētu projektu. Uzņēmuma intereses publiski paustas arī medijos (piemēram, Nra.lv video un intervijas), kas liecina par organizētu interešu aizstāvību. Priekšlikums varētu novirzīt aptuveni 70 – 80 miljonu eiro iepirkumu, kas ir būtisks sabiedriskais resurss, un tas ir centrālais raidījuma izpētes jautājums.

Latvijas Radio secina, ka, ņemot vērā šos skaidrojumus un pamatojumu, **ekonomikas ministra V. Valaiņa darbības noteikti var vērtēt kā lobēšanu gan tiešā, gan pārnestā nozīmē, tādēļ abām satura vienībām tika veidoti šādi virsraksti.**

2) par Raidījuma mērķi un sabiedrības ieguvumu no tā;

Konkrētās raidījuma epizodes **mērķis ir izgaismot politiskos procesus, kā tiek risināts jautājums par iespējamu valsts atbalstu kādai privātai struktūrai, šajā gadījumā DLRR uzņēmumam.** LSM misija ir strādāt sabiedrības interesēs, kādēļ LSM pienākums cita starpā ir sniegt patiesu informāciju par sabiedrības dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko un ekonomisko varu, stiprināt tiesiskumu un labklājību, mazināt netaisnību un nevienlīdzību. **Iespējams atbalsts konkrētam uzņēmumam ir jūtīgs jautājums gan no konkurences, gan publisko līdzekļu izmantošanas aspektiem.** Tāpat arī jautājums par plašsaziņas līdzekļu kontroli, kas ir iekļauts raidījumā, un ko ir ļoti svarīgi izgaismot. **Sabiedrības interesēs ir, lai šāda veida atbalsta procedūras ir maksimāli caurspīdīgas un pārbaudāmas, lai nebūtu šaubu par iespējamu negodīgu, prettiesisku vai neētisku rīcību – īpaši ņemot vērā to, ka LIP sēdes nav publiskas.**

Šajā gadījumā epizodes autora un žurnālista Andreja Vaska uzmanību pievērša **vairāki neparasti apstākļi, kurus bija nepieciešams izskaidrot sabiedrībai:**

1) Politiskās apvienības Zaļo un Zemnieku savienības (turpmāk – ZZS) ministru tikšanās ar DLRR padomes priekšsēdētāju Anastasiju Udalovu neformālos apstākļos ekonomikas ministrijā 2024. gadā. (Tv3.lv 2024. gada 1. septembra publikācija „ZZS spices politiķi tikušies ar “Mediju nama” īpašnieci un Lemberga znotu, lai runātu par kampaņu Rīgas domes vēlēšanās”). Šāda V. Valaiņa tikšanās ar DLRR amatpersonu A. Udalovu **var radīt aizdomas, ka starp uzņēmēju un ZZS politiķiem ir kādas ciešākas, sabiedrībai nezināmas un neformālas saites.** Ņemot vērā, ka V. Valainis virzīja tieši konkrētā uzņēmuma interesēm atbilstošu priekšlikumu, A. Vaskam bija pamats uzdot attiecīgus jautājumus V. Valainim, ko viņš arī izdarīja, kā tas ir dzirdams gan raidījumā, gan lasāms publikācijā.

2) Neparasts ir pats fakts, ka 2025. gada septembra sēdē izskatītais jautājums ietvēra priekšlikumu renovēt pašvaldības uzņēmuma RS vecos tramvajus. **Uzņēmums un Rīgas pašvaldība jau iepriekš bija atteikušies no šāda scenārija, jo tas, viņu ieskatā, nav ekonomiski pamatots.** Kā tas redzams publikācijā, arī transporta lietotājiem šāda ideja nepatīk – tātad, ja iestātos DLRR un V. Valaiņa centieniem pozitīvs rezultāts un tiešām izdotos pārliecināt RS renovēt vecos tramvajus, lai palīdzētu Daugavpils uzņēmumam, iedzīvotāji būtu cietēji.

3) Svarīgs aspekts ir – kādas sekas V. Valaiņa un DLRR virzītais priekšlikums radīs (vai kādas būtu vēlamās sekas), kāds būs šī LIP sēdē paceltā jautājuma turpinājums. Arī šo jautājumu A. Vasks uzdeva V. Valainim, taču skaidru atbildi tā arī nesaņēma.

3) Par abu satura vienību centrālo vēstījumu un tā izklāsta struktūru

Abu satura vienību centrālais vēstījums ir, ka **ekonomikas ministrs V. Valainis virza konkrēta uzņēmuma DLRR interesēm atbilstošu jautājumu LIP sēdē un, ka šis notikums ir vērtējams kā lobēšana.** Tomēr šis priekšlikums vai tā daļa nav Rīgas (gan pašvaldības, gan tās uzņēmuma RS, gan iedzīvotāju) labākajās interesēs.

Publikācijas pirmajā daļā ir pašu transporta lietotāju viedoklis un informācija, kāds ir veco tramvaju tehniskais stāvoklis, kā tos gatavo drošai ekspluatācijai. Tas nepieciešams, lai visiem iedzīvotājiem – ne tikai rīdziniekiem, būtu skaidrs, par ko būs tālākais temata izklāsts.

Otrajā daļā ir izklāstīts, kādi ir uzņēmuma RS aktuālie plāni tramvaju parka atjaunošanā. Tas akcentē faktu, ka uzņēmums jau ir izvēlējies, kā pilsētā nodrošināt modernus tramvajus un cik tas var izmaksāt. Un **kā pretstats tam, turpinājumā ir izklāsts, ka augstā politiskā līmenī – LIP sēdē tiek apspriests arī cits iespējamais scenārijs – veco tramvaju renovācija. Jo tā būtu izdevīga DLRR, kas nonācis grūtībās. Atspoguļots, kādas ir redzamās saites starp DLRR un jautājuma virzītāju LIP sēdē V. Valaini, viņa skaidrojums un atbildes uz jautājumiem. Tāpat izklāstīts, ka**

Daugavpilī, citā politiskā līmenī (pašvaldības vadītāja Andreja Elksniņa intervija), arī doma par tramvaju modernizācijas ideju šīs pilsētas uzņēmumā ir apspriesta.

*Pēdējā nodaļā izklāstīts, kā šos priekšlikumus uztver uzņēmuma RS vadība, Rīgas domes priekšsēdētājs Viesturs Kleinbergs, kurš piedalījies LIP sēdē. RS valdes loceklis Andris Lubāns izmanto vārdu “lobēt” salīdzinoši neitrālā savas attieksmes skaidrojumā. Nodaļā akcentēts, ka sarunas par veco tramvaju modernizāciju ir bijušas, taču tās ir beigušās bez rezultāta (tas vēlreiz pasvīturo, ka LIP sēdē izskatītā DLRR priekšlikuma daļa par tramvaju modernizāciju uzņēmumam nav aktuāla, kas raisa jautājumu, **kāpēc vispār šis jautājums ir pacelts Ministru prezidentes vadītas institūcijas – LIP – līmenī?** Arī citu LIP sēdes dalībnieku (Raimonds Čudars, Atis Švinka) viedoklis parāda, ka jautājums nav bijis ar lielu nozīmi.*

*Atbildes nobeigumā Latvijas Radio īsumā uzsver, ka **galvenais vēstījums ir publisko iepirkumu ietekmēšana un interešu lobēšana saistībā ar Rīgas tramvaju parka atjaunošanu.** Lai veidotu loģisku stāsta uzbūvi, kas palīdzētu klausītājiem un lasītājiem saprast gan faktus, gan interešu konfliktu, epizodes autors A. Vasks aprakstīja gan problēmu un tehnisko pamatojumu, gan arī politisko ietekmi un sabiedrības reakciju. Tādēļ raidījuma izklāsts tika veidots ar šādu struktūru un apakštematiem:*

- 1) Ievads ar problēmas aktualitāti, kas ir tramvaju iepirkuma konteksts un sabiedrības vajadzības (jauni, pieejami tramvaji).*
- 2) Pamatojums, kas deva klausītājam un lasītājam izpratni, kādēļ jautājums ir nozīmīgums un, kā tas ietekmē viņu ikdienas dzīvi.*
- 3) Pirmā daļa – tehniskais un ekonomiskais fons.*
- 4) Otrā daļa – lobēšana.*
- 5) Trešā daļa – kā šo lobēšanas mēģinājumu vērtē gan sabiedrībā, gan politiskajā vidē, un ko sagaidīt nākotnē.*

[4] Par ombuda kompetenci.

Ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot LSM Redakcionālo vadlīniju un Rīcības un ētikas kodeksa normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas LSM satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz Redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Nemot vērā ombuda kompetenci, ombuds secina, ka tā iespējās ir sniegt atzinumu par Raidījuma

un Raksta satura un tā veidošanas apstākļu atbilstību šādām LSM pašregulējošajām prasībām:

- 1) LSM Redakcionālo vadlīniju 1.2. punktā definētajai LSM misijai strādāt sabiedrības interesēs, pēc augstākajiem profesionālajiem standartiem veidojot programmas un cita veida saturu;
- 2) LSM Redakcionālo vadlīniju 1.3. punktā noteiktajai redakcionālajai vērtībai ***Patiesums:*** *Sabiedrības tiesības saņemt patiesu informāciju nosaka visus LSM darba aspektus. Tiekšanās pēc patiesības un tās atklāšana ir profesionālas žurnālistikas galvenais mērķis. Tas nodrošina auditorijas uzticēšanos LSM.*
- 3) LSM Redakcionālo vadlīniju 1.4. punktā noteiktajiem LSM darbības profesionālajiem principiem:
 - ***Precizitāte:*** *LSM sniedz pārbaudītu un iespējami precīzu informāciju, tie nedrīkst apzināti maldināt auditoriju, sagrozīt vai izdomāt faktus;*
 - ***Objektivitāte:*** *LSM satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi. Nav pieļaujama tendenciozitāte satura izklāstā, ziņu vai materiāla izkārtojumā, balss intonācijā vai vārdu izvēlē.*

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
secina:

[5] Par Raidījuma mērķi un Raidījuma teksta loģiku.

Raidījums ir LSM radio programmas “LR1” regulārā raidījumu cikla “Atvērtie faili” 225. epizode. Par raidījumu ciklu “Atvērtie faili” LR1 mājaslapā ir lasāma šāda informācija:

No politikas līdz biznesam, par sociālo dzīvi un krimināldrāmām – pētnieciskais raidījums “Atvērtie faili” iedziļinās mūsu laika svarīgākajos notikumos. Katrs raidījums ir dokumentāls audiotāsts par procesiem un cilvēkiem, kas veido mūsu sabiedrisko dzīvi¹.

Kā redzams aprakstā, raidījuma mērķis ir vēstīt par aktuālām tēmām, vēršot uzmanību arī uz cilvēkiem, kas iesaistīti šajos sabiedriskajos procesos. Konkrētajā Raidījuma epizodē aplūkots temats – tramvaju iegāde vai esošo modernizācija – ir skatīts plašākā kontekstā, meklējot cēloņus un kopsakarības lēmuma pieņemšanas procesā. Par to liecina, pirmkārt, jau problēmas apskats no sabiedrības vajadzību perspektīvas, proti, sabiedriskā transporta lietotāju pieredzes un vēlmēm,

¹ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://lr1.lsm.lv/lv/lr1/raidijumi/atvertie-faili/>.

otrkārt, daudzveidīgais avotu izmantojums – žurnālisti ir noskaidrojuši (arī centušies noskaidrot) dažādu iesaistīto pušu viedokļus (gan pašvaldības, gan ministriju, gan arī uzņēmuma “Rīgas satiksme” pārstāvju viedokli), tādā veidā ieskicējot situācijas attīstības gaitu, ko demonstrē arī secīgs ministrijas darbību izklāsts un fakti par sēdēs pieņemtajiem lēmumiem, treškārt, tiek sniegts plašāks konteksts, vērtējot, piemēram, pašvaldību pārstāvju darbības un izteikumus citos medijos, tādējādi nefokusējoties tikai uz Ekonomikas ministriju vai ekonomikas ministru. Līdztekus tiek sniegta arī iepriekš izskanējusi informācija citos medijos.

Lai arī Iesniedzējs Iesniegumā Raidījumu un Rakstu apzīmē kā “ziņu”, ir jāņem vērā, ka abas satura vienības žurnālistisko žanru aspektā nav klasificējamās kā “ziņas”, saprotot ar to faktuālu paziņojumu par kādu aktuālu notikumu, kas paredzēts sabiedrības informēšanai. Protams, Raidījums ietver daudzas “ziņas” šī vārda plašākajā nozīmē kā “ziņojumus” par notiekošo vai notikušo, tomēr Raidījums būtiski pārsniedz informatīvā žanra robežas, un, lai gan tajā tiek lietoti paplašinātajai ziņai un reportāžai tipiski paņēmieni, tomēr žanriski tas vairāk ir piederīgs analītiskajai žurnālistikas formai un ir klasificējams kā izmeklējošajai žurnālistikai raksturīgs analītisks raidījums, kurš ne tikai informē sabiedrību par notikumiem, kuri to skar, bet arī skaidro un izvērtē tos. Jāpiebilst, ka Raidījums nav klasificējams kā viedokļa raidījums (pēc analogijas ar viedokļrakstu), kas paustu tā autoru subjektīvo nostāju (viedokli) kādā jautājumā, bet tas ir jāvērtē kā argumentēta un faktos balstīta analīze notikumiem, centieni atklāt to faktiskās saistības.

Iesniegumā norādīts, ka *vairāki* [Raidījumā] *ietvertie apgalvojumi neatbilst faktiskajiem apstākļiem*. Tā kā Iesniegumā šie apgalvojumi nav konkretizēti un izdalīti, tad ombuds šī atzinuma otrajā daļā iekļāva visus tos Raidījuma teksta fragmentus, kas varētu attiekties uz Iesniegumā minēto LSM satura [1] *neatbilstību faktiskajiem apstākļiem*, [2] *Ekonomikas ministrijas sniegtās informācijas sagrozīšanu*, [3] *Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes mērķu kropļošanu*, [4] *sabiedrības maldināšanu*, un [5] *tendencioza un subjektīva priekšstata radīšanu par Ekonomikas ministrijas darbu*.

Ir jāņem vērā, ka “apgalvojumam” kā runas darbībai nepiemīt īpašība būt “patiesam” vai “nepatiesam”, darbības ir vai nu “pareizas” vai “nepareizas” kā atbilstošas vai neatbilstošas to veikšanas pastāvošajam reglamentam. Izpildot runas darbību “apgalvošana”, runātājs izvirza noteiktas pretenzijas par apgalvojumā izteiktā satura (propozicionālā un strukturālā) “nozīmīgumu”, t.sk. par pateiktā “patiesumu”. Šīs pretenzijas, savukārt, var vērtēt kā “pamatotas” vai “nepamatotas”. Patiesuma pretenzijas gadījumā tas nozīmētu noteikt, vai apgalvojumā izteiktais propozicionālais (aprakstošais) saturs, ciktāl tas skar faktu izteikumus (bet ne viedokļa paušanu), atbilst realitātei, proti, vai tik tiešām izsaka faktus kā realitātē pastāvošu sakarību. Citiem

vārdiem sakot, ir jānosaka, vai apgalvojumā izteiktie fakti nav izdomāti un sagrozīti.

Vērtējot Raidījumā apgalvotos faktu izteikumus, kas attiecas uz iepriekš minētajiem Iesniedzēja iebildumiem, ombuds analīzei var izdalīt šādus:

- pašvaldības uzņēmums "Rīgas satiksme" ir uzsācis iepirkuma procesu, lai iegādātos jaunus tramvajus;
- ekonomikas ministrs Viktors Valainis gan domā, ka izdevīgāk būtu Rīgā nevis pirkt jaunus tramvajus, bet modernizēt vecos. Un to varētu darīt Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīca;
- tramvaju parka modernizācijas jautājums septembrī nonāca arī premjeres Evikas Siliņas vadītās Lielo un stratēģisko investīciju koordinācijas padomes darba kārtībā;
- savu priekšlikumu padomes 4. septembra sēdē prezentēja ekonomikas ministrs Viktors Valainis. Viņš uzskata, ka tramvaju parku atjaunošanā vajadzētu iesaistīt Latvijas ražotāju. Valaiņa prezentācijā bija nosaukts konkrēts uzņēmums – A/S Daugavpils Lokomotīvu remonta rūpnīca;
- Valainis padomi iepazīstinājis ar firmas aprēķiniem, ka modernizēt vecu tramvaju ir krietni lētāk nekā pirkt jaunu;
- ministrs rosinājis "Rīgas satiksmei" izvērtēt iespēju sabiedriskā transporta iepirkumos iekļaut kritērijus, kas netieši veicina Latvijas industriālā potenciāla izmantošanu;
- ekonomikas ministrs ir apmeklējis šo rūpnīcu un ticies ar visu rūpnīcas vadību klātienē;
- ekonomikas ministra mērķis esot panākt, ka lielajos iepirkumos valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības pieprasītu pretendentiem maksimāli daudz darbus veikt tepat Latvijā, lai attīstītos vietējā industrija;
- Daugavpils Lokomotīvu remonta rūpnīca ir piedalījusies arī jaunu tramvaju ražošanā. Sadarbībā ar čehu kompāniju "Pragoimex" sakomplektēti četri tramvaji Daugavpils pilsētai. Ministrs uzskata, ka uzņēmums varētu to darīt arī lielākos apjomos, piemēram, Rīgas iepirkumā.

Ombudam nerodas šaubas par šo uzskaitīto faktu izteikumu patiesumu, proti, ir pamats tos uzskatīt par realitāti aprakstošiem. Ombuds pieņem, ja kāds no šiem faktu izteikumiem būtu meli, tad Iesniedzējs uz to būtu norādījis savā Iesniegumā, sniedzot tam arī pierādījumus. Līdz ar to ir

jāsecina, ka Iesniedzēja iebildumi varētu būt attiecināmi nevis uz šo izteikumu patiesuma vērtībām, bet gan (1) uz tiem secinājumiem, pie kuriem nonāk Raidījuma autori, balstoties izklāstītajos faktos un lietojot tos kā secinājumu premisas, un (2) uz faktu izteikumu izvēli, proti, kā pārmetums tendenciozitātē – apzinātā tādu faktu izvēlē, kas palīdz nonākt līdz sev vēlamajiem secinājumiem.

Aplūkot izteikumu patiesumu var arī formālās loģikas aspektā. Tā skaidro, ka secinājuma patiesums neizriet no tajā izmantoto premisu patiesuma, proti, pie aplama secinājuma var nonākt arī no patiesām premisām, ja secināšanas forma ir loģiski nekorekta. Tāpat jāņem vērā, ka līdz šim teiktais attiecas tikai uz deduktīvām secināšanas formām, kurās premisu patiesums ar loģisku noteiktību tiek pārnesta uz gala secinājumu. Induktīvu un abduktīvu secinājumu gadījumā patiesuma vērtība no premisām uz gala secinājumu tiek pārnesta vienīgi ar loģisku iespējamību, proti, secinājumi šajā gadījumā ir varbūtēji jeb hipotētiski.

Būtībā Raidījuma saturs demonstrē to, kā soli pa solim, balstoties faktos, kuru patiesumu neviens neapstrīd, Raidījuma veidotāji konstruē hipotēzi (varbūtēju secinājumu), kas attiecas uz ekonomikas ministru kā Latvijas ekonomikas lobiju. Ir jāņem vērā, ka “lobēšana” kā rīcība, kas vērsta uz vēlētu politiķu un amatpersonu ietekmēšanu, lai tādējādi gūtu atbalstu noteikta jautājuma konkrētam risinājumam, ir semantiski neitrāla. Lai arī Latvijas sabiedrībā “lobēšana” ir ieguvusi negatīvas konotācijas, sasaistot to ar koruptīvām darbībām, tomēr lobēšanas instrumentiem nav jābūt pretlikumīgiem un noziedzīgiem. Politiskās varas racionāla pārliecināšana, lietojot izvērstu argumentāciju, arī ir lobēšanas darbība. Ombuds pieņem, ka ekonomikas ministra nosaukšana par Latvijas ekonomikas lobiju drīzāk ir cildinošs, nekā noniecinošs apzīmējums, jo ekonomikas ministra primārais uzdevums ir veicināt tautsaimniecības attīstību valstī. Ar atzinuma otrajā daļā norādītajiem Raidījumā iekļautajiem faktu izteikumiem ir pietiekami, lai loģiski pamatotā veidā nonāktu pie secinājuma, ka ekonomikas ministrs lobē Latvijas rūpniecību.

Ombuds pieņem, ka Iesniedzējam nav pretenzijas pret šādu secinājumu, bet gan pretenzijas ir saistītas ar to, ka Raidījuma autori problematizē šo ražošanas attīstības veicināšanu Latvijā kā vēlmi sniegt atbalstu vienam konkrētam uzņēmumam, nevis industrijai kopumā. LSM atbildes vēstulē ir norādīts, ka *konkrētās raidījuma epizodes mērķis ir izgaismot politiskos procesus, kā tiek risināts jautājums par iespējamu valsts atbalstu kādai privātai struktūrai, ka iespējams atbalsts konkrētam uzņēmumam ir jūtīgs jautājums gan no konkurences, gan publisko līdzekļu izmantošanas aspektiem, un, ka sabiedrības interesēs ir, lai šāda veida atbalsta procedūras ir maksimāli caurspīdīgas un pārbaudāmas, lai nebūtu šaubu par iespējamu negodīgu, prettiesisku*

vai neētisku rīcību.

Kā argumenti žurnālistiskajai interesei par iespējamu viena konkrēta uzņēmuma interešu lobēšanu, tiek sniegti papildu faktu izteikumi, kas kalpo par trūkstošajām premisām un ļauj minējumu (hipotēzes) formā nonākt pie šāda pieņēmuma. LSM atbildes vēstulē šīs papildus premisas tiek apzīmētas kā *vairāki neparasti apstākļi, kurus bija nepieciešams izskaidrot sabiedrībai*:

- 1) *politiskās apvienības Zaļo un Zemnieku savienības ministru tikšanās ar DLRR [A/S “Daugavpils Lokomotīvu remonta rūpnīca”] padomes priekšsēdētāju Anastasiju Udalovu neformālos apstākļos ekonomikas ministrijā 2024. gadā;*
- 2) *pats fakts, ka 2025. gada septembra [LIP] sēdē izskatītais jautājums ietvēra priekšlikumu renovēt pašvaldības uzņēmuma RS vecos tramvajus, lai gan uzņēmums un Rīgas pašvaldība jau iepriekš bija atteikušies no šāda scenārija, jo tas, viņu ieskatā, nav ekonomiski pamatots.*

Ombudam nerodas šaubas arī par šo divu izteikumu patiesumu, proti, ir pamats tos uzskatīt par faktu izteikumiem. Šādu argumentu iekļaušana secinājumu ķēdē ļauj Raidījuma autoriem nonākt pie pieņēmuma, ka *ekonomikas ministrs V. Valainis virza konkrēta uzņēmuma DLRR interesēm atbilstošu jautājumu LIP sēdē un, ka šis notikums ir vērtējams kā lobēšana*. Šāds pieņēmums ir loģisks (izsaka loģisku iespējamību), taču tas joprojām ir tikai minējums, jo nav loģiskas noteiktības, kas liktu no visām Raidījuma veidotāju lietotajām premisām nonākt tikai un vienīgi pie šāda secinājuma, jo joprojām pastāv iespēja, ka ekonomikas ministrs virza Latvijas ekonomikas interesēm kopumā atbilstošu jautājumu LIP sēdē, kas nejauši sakrīt arī ar viena konkrēta uzņēmuma savtīgajām interesēm.

Šādās situācijās, kad no argumentu kopas, kuru patiesums netiek apšaubīts, var loģiski iespējamā veidā nonākt pie diviem atšķirīgiem secinājumiem, kas nav savstarpēji izslēdzoši (konkrēta uzņēmuma interešu lobēšana var iekļauties valsts ekonomikas interešu kopā kā tās daļa), svarīgi ir izvērtēt, vai ir pietiekamais pamats konkrētā secinājuma veikšanai – vai hipotēze ir pamatota. Vienlaicīgi šī situācija norāda arī uz to, ka katra atšķirīgā secinājuma premisu kopā ietilpst arī vēl kādi neminēti (*entimēmiski* jeb noklusēti) argumenti, kas norāda uz to, ka secinājums ir veikts nevis deduktīvā, bet abduktīvā kārtībā.

Tieši šie neminētie (noklusētie) argumenti nereti nosaka to, kā ziņas recipienti reaģē uz veikto secinājumu, proti, ja šie argumenti ietilpst auditorijas pirmsizpratnē kā pieņēmumi, kurus recipients zina un kuriem tas piekrīt, kuri tam ir “pašsaprotami”, tad recipients ir tendēts

secinājumam piekrist. Pretējā gadījumā secinājums nav pieņemams, jo tas nav saprotams (nešķiet “loģisks”) vai arī nav atbalstāms (nav “pareizs”).

Līdz ar to, vērtējot kādu satura vienību, būtisks ir tas aspekts, uz kuru Iesniedzējs norāda, atsaucoties uz Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumā rakstīto, ka ir jāvērtē, kā konkrētos izteikumus, ņemot vērā tajā izmantoto vārdu nozīmes un to paušanas kontekstu, uztvertu **neitrāla vidusmēra persona**, ar to saprotot hipotētisku vidusmēra personu (lasītājs, skatītājs u. tml.), kas ir saprātīga, neitrāla pret pusēm un samērā labi informēta, tāda vidusmēra persona, kas pieder sabiedrības grupai, kurai attiecīgā informācija paredzēta².

Raidījuma veidotāju ieskatā, Raidījuma tēma bija par to, kā politiski un ekonomiski nozīmīgas intereses ietekmē publisku lēmumu atjaunot Rīgas tramvaju parku. [...] par konkrētu interešu sadursmi un iespējamu lobēšanu, kas savukārt var ietekmēt to, kā tiek izmantots desmitiem miljoniem eiro vērts publisks resurss. Raidījuma mērķis bija izgaismot politiskos procesus, kā tiek risināts jautājums par iespējamu valsts atbalstu kādai privātai struktūrai. Savā atbildes vēstulē ombudam Latvijas Radio Pētnieciskās žurnālistikas daļas vadītājs uzver, ka Raidījuma galvenais vēstījums ir publisko iepirkumu ietekmēšana un interešu lobēšana saistībā ar Rīgas tramvaju parka atjaunošanu.

Savukārt Iesniedzēja vērtējumā Raidījums ir par Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes mērķiem un darbību, un Ekonomikas ministrijas darbu un pozīciju jautājumā par Rīgas pašvaldības tramvaju parka atjaunošanas iespējām. Tā kā Raidījums Iesniedzēja ieskatā sagroza Ekonomikas ministrijas sniegto informāciju, kropļo Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes mērķus, maldina sabiedrību, radot tendenciozu un subjektīvu priekšstatu, tad Iesniedzējs kā raidījuma mērķi (vai sasniegto rezultātu) saskata kaitēšanu sabiedrības uzticībai valsts pārvaldes profesionālai rīcībai.

Ombuds, iepazīstoties ar Raidījuma saturu (pirms iedziļināšanās Iesniegumā izteiktajos apsvērumos) kā *neitrāla vidusmēra persona*, kas ir saprātīga, neitrāla pret pusēm un samērā labi informēta, turklāt, kā Rīgas iedzīvotājs piederošs tai sabiedrības grupai, kurai attiecīgā informācija ir paredzēta, uztvēra šo satura vienību vēl citādāk – kā atbildes meklējumus jautājumam par Rīgas pašvaldības SIA “Rīgas satiksme” iespējām nomainīt vecos tramvajus pret jauniem, zemās grīdas tramvajiem, līdztekus sniedzot ieskatu arī alternatīvā risinājumā, kas būtu veco tramvaju modernizācija, ko varētu veikt arī Latvijas uzņēmums un tādējādi veicinot ražošanas attīstību

² Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2025>.

valstī.

Tādējādi ir jāsecina, ka trīs iesaistītās puses ir saskatījušas Raidījuma saturā trīs atšķirīgas tematiskās līnijas:

- 1) ekonomikas ministra aktivitāšu apskats un izvērtējums – kā Raidījuma veidotāju nodoms;
- 2) Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes darbības reprezentācija Raidījuma saturā, kā Iesniedzēja fokuss;
- 3) pilnīga veco tramvaju nomaiņa ar jauniem kā neitrālas vidusmēra personas interesēm atbilstošs jautājums.

Šī Raidījuma satura uztveres diverģence atšķirīgās auditorijās norāda uz to, cik nozīmīga loma uztveres procesā ir ikreizējai recipienta motivācijai, ko raksturo viņa intereses, mērķi un nodomi, kas liek ne tikai fokusēties uz kādu vienu izolētu satura aspektu, bet arī saklausīt to, kas konkrētajā saturā netiek pausts, taču ir iztrūkstošais satura posms, lai nonāktu pie sev vēlamiem secinājumiem.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[6] Ombuds neatzīst Raidījuma un Raksta saturā LSM Redakcionālo vadlīniju 1.4. punktā noteikto LSM darbības profesionālo principu *Precizitāte* un *Objektivitāte* pārkāpumus.

Abās satura vienībās sniegtā informācija ir vērtējama kā pārbaudīta un iespējami precīza, tajā nav iekļauti maldinoši, sagrozīti vai izdomāti faktu izteikumi. Satura izklāstā iekļautie fakti izteikumi nerada šaubas par to empīrisko patiesumu, un to iekļaušana saturā ir pamatota, lai tādējādi auditorija iegūtu informāciju par satura vienībās aprakstīto notikumu plašāko kontekstu. Raidījuma un Raksta faktoloģisko saturu veido publiski pieejama informācija, kas ir izskanējusi Ekonomikas ministrijas publiskajos paziņojumos, vairākos plašsaziņas līdzekļos, kā arī ekonomikas ministra intervijās.

Raidījuma veidotāju un Raksta autoru veiktie secinājumi ir loģiski (iespējami) un pietiekami pamatoti. Vienlaicīgi ir jāatzīst, ka šie secinājumi netiek pasniegti kā kategoriski apgalvojumi, bet gan kā minējumi jeb hipotēzes, pret kurām Raidījuma veidotāju un Raksta autoru attieksme ir kritiska, uz ko norāda abu satura vienību noslēgumā izteiktais jautājums: *Bet varbūt tomēr veco tramvaju modernizācijas idejas piekritējiem ir taisnība, ka tas Latvijas ekonomikai dotu lielāku labumu nekā jauni tramvaji?*

Ir jāņem vērā, ka LSM misija strādāt sabiedrības interesēs neparedz to, ka medija ikreizējais uzdevums būtu sniegt auditorijai galīgas atbildes uz tai interesējošajiem jautājumiem. LSM uzdevums ir sniegt auditorijai pietiekama daudzuma un atbilstošas kvalitātes informāciju, kas ļautu tai pašai veidot savus uzskatus, pieņemt savus lēmumus un secinājumus.

[7] Ombuds neatzīst Raidījuma un Raksta saturā LSM Redakcionālo vadlīniju 1.3. punktā izteiktās LSM redakcionālās vērtības *Patiesums* pārkāpumus.

Ombuds nerada abu saturu vienību saturā pierādījumus nepatiesu faktu izteikumiem, kas sagrozītu Ekonomikas ministrijas sniegto informāciju. Ombuds neatzīst, ka Raidījums un Raksts kropļotu Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes mērķus, jo tie nav šo abu saturu vienību tēma un konkrētā padome šajā saturā tiek pieminēta vienīgi kā vieta, kurā ekonomikas ministrs ir izklāstījis savu redzējumu par iespējam izmantot tramvaju parka modernizācijā Latvijas ražošanas resursus. Arī nekāda cita veida pierādījumi saturā un valodas lietojumā neliecina par attieksmi un izteiksmi, kas radītu neatbilstošu priekšstatu par Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomi. Tas, vai šī jautājuma izskatīšana atbilst vai neatbilst Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes mērķiem, LSM saturā netiek vērtēts.

Abu saturu vienību redakcionālais mērķis bija patiesības noskaidrošana par ekonomikas ministra iniciatīvu. Lai gan uz žurnālistus interesējošajiem jautājumiem netika gūtas galīgas atbildes, tomēr žurnālistu paveiktais ir vērtējams kā būtisks solis patiesības noskaidrošanas virzienā.

[8] Ombuds neatzīst, ka Raidījuma un Raksta saturs būtu pretrunā ar LSM Redakcionālo vadlīniju 1.2. punktā definēto LSM misiju strādāt sabiedrības interesēs, pēc augstākajiem profesionālajiem standartiem veidojot programmas un cita veida saturu.

Sabiedrības interesēs ir saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, kā arī sabiedrības interesēs ir, lai mediji uzraudzītu politisko un ekonomisko varu, kas stiprinātu valsts tiesiskumu un sabiedrības labklājību. Ombuds neatzīst, ka Raidījums un Raksts *kaitē sabiedrības uzticībai valsts pārvaldes profesionālai rīcībai*, jo pat kritisks kādas valsts pārvaldes iestādes vai amatpersonu rīcības vērtējums nav pielīdzināms kaitniecībai kā noziegumam pret valsti. Valsts amatpersonu un iestāžu rīcības kritisks izvērtējums ir Latvijas Republikas Satversmē garantētās vārda un izteiksmes brīvības izpausme, plašsaziņas līdzekļu tiesības un pienākums, realizējot politiskās varas uzraudzības funkciju. Konstruktīva kritika ir būtiska demokrātijas pastāvēšanas pazīme un veids, kā demokrātija tiek realizēta. Šī rīcība ir pilnībā leģitīma, ja tās mērķis ir sabiedrības informēšana, sabiedriski nozīmīgu jautājumu

aktualizēšana, amatpersonu atbildības veicināšana, ja izteiktā kritika balstās pārbaudāmā informācijā, nodalot faktus no viedokļiem, un netiek apzināti izplatīta nepatiesa informācija, ja kritikas motīvi ir atklāti un godprātīgi. Savukārt par kaitniecisku rīcību pret valsti var runāt tikai tad, ja tās mērķis ir bijis valsts, tās drošības un konstitucionālās iekārtas vājināšana vai darbošanās ārvalstu interesēs, ko ombuds nesaskatīja abās Iesniedzēja problematizētajās satura vienībās. Sabiedrības un tās pašorganizējošās formas – valsts kā vienotas sociālās sistēmas integritāti un ilgtspēju nodrošina nevis atsevišķu sistēmas elementu imunizācija pret kritiku, bet spēja atklātā, konstruktīvā diskusijā izrunāt problemātiskos jautājumus un atvērtā, konstruktīvā dialogā sasniegt sabiedrības interesēm atbilstošus risinājumus.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU